

УДК 159.9.073

Я. В. Мацегора

І. І. Приходько

О. С. Колесніченко

Н. В. Юр'єва

А. А. Лиман

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПСИХОДІАГНОСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ «ОЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ»

Подано результати розробленої методики «Оцінювання професійної мотивації військовослужбовців». Методика має задовільні психометричні показники, є внутрішньо погодженою, здатною диференціювати вибірку військовослужбовців за статусом, стажем, досвідом участі в бойових діях.

Ключові слова: *військовослужбовець, службово-бойова діяльність, мотивація, психологічні особливості, психодіагностична методика.*

Постановка проблеми. До початку бойових дій на сході України діяльність військовослужбовців Національної гвардії України (НГУ) цілком була зосереджена на виконанні правоохоронних функцій. Тому, здійснюючи рекрутинг, професію військовослужбовця НГУ позиціонували як один із видів праці в правоохоронних органах, не роблячи особливого акценту на військовій організації служби в НГУ. Відповідно в межах професійного психологічного відбору на службу в НГУ для оцінювання мотивації використовували ті самі методики, що й у цілому для сектору безпеки і оборони України, до якого належить НГУ. Проте з початком бойових дій стало очевидно, що існуюча система оцінювання мотивації кандидатів на військову службу до НГУ потребує визначення адекватної мотивації професійної діяльності, підбору чи розроблення нових психодіагностичних методик для її оцінювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У низці наукових досліджень доведено, що успішність професійної діяльності визначається не лише силою мотивації (за законом Yerkes-Dodson) [1, 2], але і структурою мотивів [1, 3, 4, 5]. До того ж позитивна професійна мотивація, на думку М. С. Корольчука, Ю. В. Дроздова,

В. І. Осьодла, А. М. Сипливого та І. І. Приходька, компенсує недолік здібностей особистості [6, 7, 8]. Зі свого боку, Н. І. Чабанюк та В. О. Соколев зазначили, що негативна професійна мотивація не перекривається навіть дуже високим показником спеціальних здібностей [9, 10]. На наявність динаміки мотивації професійної діяльності фахівців сектору безпеки і оборони України, що відбиває процес становлення й розвитку всієї структури мотивації професійної діяльності в ході професіоналізації фахівця, вказують І. І. Приходько, В. І. Пасічник, Н. В. Юр'єва, Н. С. Лозинська та А. В. Сірій [1, 4, 5, 7, 8, 10].

Отже, мотивація військовослужбовців НГУ до службово-бойової діяльності в екстремальних умовах – це структурована і впорядкована сукупність провідних мотивів, яка дозволяє мобілізувати і спрямувати психологічні ресурси особистості на ризиконебезпечну діяльність, нейтралізувати вплив екстремальних умов на особистість військовослужбовця для якісного виконання службово-бойових завдань (СБЗ). У зв'язку з цим цілеспрямована психологічна робота з формування та розвитку професійної мотивації військовослужбовців, своєчасна актуалізація їхніх внутрішніх мотивів потребують вчасної й

достовірної діагностики. Проте відсутність сучасного єдиного психодіагностичного інструментарію вивчення цієї проблеми викликає суттєві труднощі у психологічному супроводженні службово-бойової діяльності.

Мета статті – на основі дослідження особливостей мотиваційно-вольової сфери військовослужбовців Національної гвардії України [7, 8, 11–15] розробити психодіагностичну методику «Оцінювання професійної мотивації військовослужбовців».

Виклад основного матеріалу. Враховуючи отримані результати дослідження мотиваційно-вольової сфери військовослужбовців НГУ під час виконання СБЗ у звичайних та екстремальних умовах [1, 11–14], у структуру розробленої методики було закладено 7 блоків по 4 шкали в кожному. Стимульний матеріал методики автори статті створювали на підставі змісту цих блоків.

Перший блок «Альтруїстична спрямованість військовослужбовця» визначає загальну спрямованість особистості, її здатність служити людям, здатність до альтруїстичної поведінки, самопожертви.

Другий блок «Професійна спрямованість військовослужбовця» – це безпосередня мотивація професійної діяльності, яка вибудовується в межах загальної мотивації та може відповідати меті професійної діяльності; бути зосередженою на якості виконання безпосередньо професійних дій; на узагальненні професійних дій чи на розвитку, пошуку нового в професійних діях.

Наступні чотири блоки пов'язані із

визначенням здатності реалізовувати мотивацію професійної діяльності взагалі (здатність бути суб'єктом дій, місце локалізації енергії для реалізації мотивації) та з урахуванням специфічних умов, обставин, характерних для службово-бойової діяльності військовослужбовців (загроза життю, дія інших факторів стресу, груповий характер діяльності).

Останній сьомий блок розробленої методики має назву «Задоволеність військовослужбовця професійною діяльністю» та призначений для визначення задоволеності різними аспектами службово-бойової діяльності.

Також передбачено використання шкали нещирості, інтерпретація якої залежить і уточнює загальний профіль за методикою.

У таблиці 1 наведена послідовність тверджень методики «Оцінювання професійної мотивації військовослужбовців».

Текст інструкції та орієнтовний вигляд бланка методики подано нижче.

Інструкція: «Оцінюючи наведені твердження, Ви можете описати себе та своє ставлення до професійної діяльності військовослужбовця. Використовуйте всі запропоновані варіанти відповідей, щоб отриманий з їхньою допомогою опис максимально Вам відповідав.

Усі твердження призначені для визначення Вашого ставлення до різних аспектів професійної діяльності, тому вони не є правильними чи неправильними, а лише відбивають різноманіття набутих стосунків у системі «людина – професійна діяльність».

Таблиця 1 – Послідовність тверджень методики «Оцінювання професійної мотивації військовослужбовців»

№ пор.	Твердження
1	Для мене важливо бути активним членом українського суспільства, прагну допомагати вирішувати його проблеми
2	Я впевнений, що моя професійна діяльність забезпечує порядок в Державі як основу безпеки громадян
3	Я переконаний у своїй здатності досягати мети своєї професійної діяльності
4	Моє життя сповнене надій
5	Я вірю, що нехтування безпекою імовірно зробилять неможливим досягнення поставленої мети, ніж прискорять її досягнення
6	Я впевнений, що необхідно максимально точно слідувати вимогам командира, оскільки нехтування деталями може стати на заваді досягнення мети сумісної діяльності керованих ним підлеглих
7	Моя професійна діяльність цілком відповідає моїм цінностям, переконанням, тому виконуючи її, я не відчуваю незручно, не переживаю внутрішніх конфліктів
8	Я намагаюся вирватися зі способу життя, який сповнений матеріально-побутовими проблемами

Продовження таблиці 1

№ пор.	Твердження
9	Я вважаю, що немає сенсу шукати нові способи дій, щось змінювати, коли є добре відпрацьовані, які роками дають задовільні результати
10	Я переконаний, що додержання правових норм страхує мене від помилкових рішень у професійній діяльності
11	Я не маю ні сил, ні намірів чогось досягати в своїй професії
12	Я завжди відчуваю, коли ситуація перестає відповідати первинному плану дій, і тому виникає необхідність його коригувати
13	Я часто думаю про те, що забагато уваги приділяється правам злочинців
14	Я задоволений, що можу відповідати очікуванням людей, які вірять у військовослужбовців, їхню здатність захистити, прийти на допомогу, чинити справедливо
15	Єдине, чому я тримаюсь за цю професію – це ті вигоди, що вона дозволяє отримувати: заробітна плата, пільги, інші прибутки
16	Я завжди добре орієнтуюсь у ситуаціях професійної діяльності та знаю, який порядок дій приведе мене до бажаного результату
17	Я прагну поділяти цінності військового колективу, бо це дає змогу робити правильний вибір, уникати помилкових рішень
18	Моє життя було доволі результативним і зараз я можу користуватися його «плодами, спочивати на лаврах»
19	Я знаю як контролювати свою тривогу, використовувати її як інструмент оцінки обставин, які можуть стати на заваді реалізації поставленого завдання
20	Інколи я ловлю себе на думці, що виправдовую свої лінощі тим, що проблеми пересічної людини не варті моєї уваги
21	Я задоволений стосунками, що склалися у мене у військовому колективі
22	Захист Батьківщини для мене – це передусім захист моєї родини, моїх друзів, знайомих
23	Вільне володіння зброєю – це найкраще, що дає можливість освоїти моя професія
24	Я ретельно слідкую за тим, щоб мої рішення у професійній діяльності не суперечили думці інших фахівців
25	У проблемній ситуації усе видається мені важливим, потребує моєї уваги і зусиль, захоплює і не відпускає мене
26	Я зміг виробити власне ставлення до смерті, яке дозволяє не втрачати критичності думок і адекватності дій у небезпечних для життя умовах
27	Мені легко передбачати дії товаришів по службі під час сумісного виконання поставленого завдання
28	Я дедалі частіше думаю про звільнення, бо не можу утримувати родину на своє грошове забезпечення
29	Бували випадки, що я не виконував обіцяного
30	Мені приємно мати серед своїх знайомих визначних людей – це, начебто, додає мені ваги у власних очах
31	Для мене важливо захищати свою Батьківщину, навіть коли оточуючі не бачать у цьому сенсу
32	Я намагаюся бути здатним захищати людей від злочинців та іншої небезпеки
33	Я прагну відповідати сучасним вимогам своєї професії, постійно підвищувати якість своєї професійної підготовки
34	Наявність цілей у майбутньому допомагає мені пережити труднощі сьогодення
35	Плануючи досягнення мети, я замислююся над тим, наскільки виправданим є ризик
36	Я цілком довіряю рішенням свого командира
37	Виконуючи свої професійні обов'язки, я з кожним днем дедалі більше втрачаю самоповагу, почуття власної гідності
38	Обираючи професію, я прагнув почати нове життя, за яким не будуть тягнутися проблеми минулого
39	Думаю, що у гонитві за нововведеннями втрачається простота, швидкість та ефективність системи професійного реагування на загрози безпеці суспільства, яка створювалася роками
40	Я переконаний, що необхідність керуватися правовими нормами допомагає військовослужбовцям утримуватися від спокуси зловживати своїми владними повноваженнями
41	Вважаю, що якщо є можливість взяти ситуацію у свої руки, то треба діяти, а не покладатися на долю
42	Мені здається, що детальний план скоріше шкодить, ніж приносить користь, оскільки не варто очікувати, що умови досягнення мети весь час будуть залишатися незмінними
43	Деяких злочинців я б охоче віддав на суд натовпу
44	На мою думку, статус військовослужбовця НГУ в нашому суспільстві скоріше тягар, ніж перевага
45	Вважаю, що в житті треба займатися тим, що дає тобі переваги над іншими
46	У професійній діяльності я практично завжди чітко бачу шлях (етапи, умови) досягнення поставленої мети
47	Лише військова служба дозволила мені відчувати себе справжнім захисником людей, їхніх прав та свобод
48	Якщо судити з позиції сьогодення, то я доволі безглуздо прожив своє життя

Продовження таблиці 1

№ пор.	Твердження
49	Думаю, що є невдачі та втрати, які здатні зруйнувати життя будь-якої людини, після яких воно вже не матиме сенсу
50	Переконаний, що не кожна людина має достатньо впливовості та коштів, щоб забезпечити захист своїх прав та свобод
51	Виконуючи службові обов'язки, я відчуваю підтримку не лише товаришів по службі, а й свого командира
52	Для мене важливим є не підвести людей, які на мене розраховують
53	Я прагну освоювати ті аспекти професійної діяльності, які дають змогу мені почуватися впевненим, мати і демонструвати перевагу над іншими
54	У мене мало можливостей чинити відповідно до власних поглядів та цінностей
55	Я не можу зосередитися на поточній ситуації, мої думки часто плинуть кудись далеко від актуальних проблем
56	Думки про смерть дезорганізують мене, заважають зосередитися на ситуації, збільшують кількість помилкових дій
57	Я не можу адекватно взаємодіяти з товаришами по службі, якщо в мене не склалися з ними стосунки
58	Мої пільги дають можливість значно полегшити «тягар» комунальних платежів для моєї родини
59	Я буваю дратівливим, коли під час служби погано почувуюся
60	Іноді мені спадають такі недобрі думки, що краще про них нікому не розповідати
61	Я переконаний, що не має сенсу жити проблемами суспільства, якщо твої зусилля все рівно ніхто не оцінить
62	Я прагну зробити життя в нашій країні більш безпечним, захищеним
63	Я впевнений у правильності своїх дій, оскільки керуюся цілями професійної діяльності та нормами моралі
64	Моє подальше перебування у професії видається мені безперспективним
65	Бувало, що мої необдумані дії наражали на небезпеку інших
66	Думаю, що роль командира як координатора сумісних дій підлеглих значно переоцінена
67	Я соромлюся своєї професії
68	У мене не так вже багато варіантів для поліпшення свого життя
69	Порівняно з іншими я доволі швидко розумію, які потрібно внести зміни, коли звичні способи дій перестають приводити до задовільних результатів
70	Діючи в межах закону, я почувуюся упевненим у своїй правоті під час реалізації професійних завдань
71	Я не маю сил, не знаю як щось змінити у своєму житті на краще
72	Мені складно відійти від затверженого плану дій навіть тоді, коли він перестає відповідати виниклим умовам
73	Якщо під час масового заходу хтось чинить агресивні дії відносно правоохоронців, я сприймаю це як дозвіл і виправдання для застосування сили у відповідь до учасників заходу
74	Статус військовослужбовця дозволяє мені почуватися більш упевнено, бо я відчуваю, що за мною стоїть реальна сила, яка має вагу у нашому суспільстві
75	Я обираю ті види діяльності, які дають мені змогу вести захопливе життя
76	Мені складно розділяти суттєве та другорядне під час освоєння професійних дій
77	Серед військовослужбовців я навряд чи знайду тих, кого б прагнув наслідувати, на кого хотів би бути схожим
78	Саме мій багатий досвід дозволяє мені не почуватися розгубленим під час вирішення актуальних проблем
79	Час від часу я втрачаю надію здолати проблеми, що на мене навалюються
80	Я переконався, що більшість звернень пересічних людей надто буденні, нікчемні, щоб витратити на них свій час, сили, інші ресурси
81	Дедалі частіше замислююся про звільнення чи переведення до іншого підрозділу через негативне упереджене ставлення до мене командира
82	Для мене важливо бути здатним турбуватися про свою родину, друзів, товаришів
83	Я намагаюся насамперед освоювати ті професійні дії, які дадуть можливість мені мати зиск у майбутньому, в тому числі й у разі зміни професії
84	Мені складно самостійно приймати важливі рішення, бо я не впевнений у своїх можливостях робити правильний вибір
85	Зазвичай я відчуваю себе цілком поглинутим рутиною
86	Я не бачу сенсу у будіванні планів на майбутнє, якщо завтра я можу загинути
87	Я скоріше не зовсім точно виконаю поставлене завдання, ніж визнаю, що щось не знаю чи потребую допомоги інших
88	Мене дуже турбує невирішене квартирне питання та відсутність ясних перспектив його вирішити поки я служу
89	Інколи під час служби я буваю сердитим
90	Ставалося, що я говорив про речі, на яких не розуміюся

Продовження таблиці 1

№ пор.	Твердження
91	Думаю, що не можна розпорошуватися на допомогу усім без виключення, а доцільно зосередитися на піклуванні про тих, хто тобі близький
92	Мені не байдуже, яким чином виконуються поставлені завдання, я прагну уникати несправедливості, спричинення шкоди та незручностей пересічним громадянам
93	Мої здобутки в професії варті того, щоб пишатися ними
94	Мені не доводиться очікувати від майбутнього чогось хорошого
95	Бувало, що я піддавався на чужу провокацію, й через це обставини оберталися проти мене
96	Бувало, що я сперечався з командиром, не поділяючи його думку чи будучи незадоволеним його рішенням
97	Моя робота здається мені безглуздою, вона не задовольняє мене
98	Усі свої сили я змушений зосереджувати на боротьбі з матеріально-побутовими проблемами
99	Я вважаю, що є щось захопливе у житті у період змін, реформації суспільства та правоохоронної системи
100	Знання правових норм дозволяє мені долати сумніви під час ухвалення непопулярних (таких, з якими не всі згодні; які можуть когось обурити) рішень під час реалізації професійної діяльності
101	Думаю, що у переважній більшості мої невдачі – це не наслідок збігу несприятливих обставин, а результат моїх незнань, невмінь, лінощів
102	Часом мені не вистачає мужності визнати, що мій план дій не відповідає наявним умовам і потребує змін
103	Мені здається, що цілком справедливо зробити життя деяких злочинців нестерпним
104	Я переконаний, що штучні спроби підняти статус військовослужбовця у суспільстві за допомогою пілг, навпаки, налаштовують людей проти військовослужбовців
105	Витрачаючи свої сили і ресурси, я замислююся над тим, що я отримаю навзаєм, чи варто це моїх зусиль
106	Бувало, що я втрачав сенс своїх дій і впевненість у тому, що зможу досягнути очікуваного результату
107	Чим довше я перебуваю у військовому колективі, тим чіткіше усвідомлюю помилковість вибору професії
108	Я не маю якихось особливих життєвих досягнень, мені немає чим пишатися
109	У моєму житті багато обставин, які значно перевищують мої можливості долати проблемні ситуації
110	На моє переконання, підлітки та жінки своєю імпульсивністю самі провокують жорстоке ставлення до них
111	Мені так і не вдалося знайти спільної мови з товаришами по службі, тому продовжувати контракт для мене є недоречним
112	Я ладен використати усі доступні мені засоби, щоб допомогти близькій людині
113	Я приділяю особливу увагу тим аспектам професійної діяльності, які дають змогу демонструвати оточуючим силу, спритність, впевненість, володіння своїм тілом та зброєю
114	Мені складно опиратися власним бажанням
115	Життя здається мені порожнім і нецікавим
116	Страх смерті сковує мої дії, не дозволяє мені самореалізуватися у професії військовослужбовця
117	Якщо товариш по службі мені не подобається, я не стану його підстраховувати, виправляти його помилки
118	Моє грошове забезпечення та наявні пілги не дають можливості на достатньому рівні підтримувати та відновлювати здоров'я
119	Серед моїх знайомих є люди, які мені не подобаються
120	Інколи під час служби я можу трохи попліткувати
121	Мені вдалося навчитися дистанціюватися від страждань і проблем оточуючих
122	Для мене важливо, щоб мене не сприймали як загрозу звичайні пересічні громадяни
123	Я цілком довіряю своїй здатності виконувати професійні завдання будь-якої складності
124	Я знаю, чого хочу досягнути в професії, і це надає мені сил для здолання повсякденної рутини та труднощів
125	Мене легко втягнути у конфлікт, бійку
126	Командира рідко задовольняє те, як я виконую поставлене завдання
127	Я люблю свою професію
128	Я прагну стати одним із тих, кого побоятися відкрито зневажати, принижувати
129	Мені здається, що нововведення лише руйнують відпрацьовану роками систему, від них більше шкоди, плутанини, ніж користі
130	Я впевнений, що діючи відповідно до закону, отримую можливість зберігати безпристрасність у конфліктній ситуації, не піддаватися маніпуляціям учасників конфлікту
131	Усе буде, як буде – немає сенсу боротися з обставинами
132	Я переконаний, що змінювати план дій в останню хвилину – це погана ідея

Продовження таблиці 1

№ пор.	Твердження
133	Думаю, що неможливо зберігати безпристрасність у професійних діях щодо злочинця, якого ненавидять геть усі, вчинки якого нічим не можуть бути виправданими
134	Мене дратує, що суспільство забагато вимагає від військовослужбовця, нічого не даючи йому навзаєм
135	Я впевнений, що в житті треба займатися тим, що приносить тобі користь і задоволення
136	Я переконаний, що набуті мною професійні алгоритми і навички гарантують мені успішність у професійній діяльності
137	Приймаючи важливі рішення у професійній діяльності, запитую себе, як би вчинив на моєму місці справжній професіонал
138	Мені здається, що мій досвід нічого не вартий у теперішніх життєвих обставинах
139	Думаю, оточуючі вважають, що я залишаюся холоднокровним у небезпечних ситуаціях
140	У нашій країні, як на мене, надто м'яке ставлення до учасників різних демонстрацій та акцій
141	Конфлікти в моєму військовому колективі роблять подальше продовження служби нестерпним
142	Заради благополуччя близьких мені людей я здатен важко працювати
143	Я переконаний, щоб успішно виконувати професійну діяльність, достатньо мати в своєму арсеналі кілька відпрацьованих базових навичок
144	Моє емоційне життя видається мені надто хаотичним, я схильний до переживання емоційних криз
145	Я переконаний, що кожний день мого життя є цікавим, наповненим новими враженнями і несхожим на інші
146	Усвідомивши, що можу загинути, я став менше марнувати власний час на пустощі та безглузді дії і витрачаю більше зусиль на досягнення дійсно вартих цілей
147	Думаю, що у спільній справі більш важливим є результат, а не внесок кожного
148	Грошове забезпечення, яке я отримую, дозволяє мені не лише задовольняти матеріально-побутові потреби моєї родини, а й використовувати кошти для свого розвитку, самостійно оплачувати необхідне мені додаткове навчання чи витрати на хобі
149	Іноді в ході несення служби виникають обставини, коли хочеться вилятися
150	Буває, що непристойний жарт товариша по службі викликає у мене сміх
151	Для мене важливим є сприяти існуванню українського суспільства та українського способу життя
152	Я прагну, щоб оточуючі бачили в мені захисника, надійну і справедливую людину
153	Я цілком здатен самореалізуватися в обраній професії військовослужбовця
154	Не бачу сенсу будувати якісь плани на майбутнє
155	Я вважаю більш доречним звертатися до норм моралі чи права для попередження чи вирішення конфліктної ситуації, ніж доводити свою правоту силою
156	Я точно виконую розпорядження командира, бо переконаний, що він керується інтересами загальної справи, а не тому що боюся покарання
157	Моя професійна діяльність дає змогу мені самореалізуватися, досягати важливих для мене цілей
158	Раніше дохід моєї родини, рівень моєї освіти значно обмежував мої варіанти «кращого майбутнього»
159	Я прагну розвивати професію, робити її здатною реагувати на нові виклики – нові види загроз, озброєння, сучасні технології негативних інформаційно-психологічних впливів тощо
160	Я переконаний, що необхідність діяти згідно з законом сприяє вихованню у військовослужбовців поваги до прав і свобод громадян
161	Думаю, те, що стороннім здається в моєму житті удачею або везінням, насправді є наслідком моїх зусиль, навчання, праці над собою
162	Мені легко уявляти альтернативні варіанти розвитку подій, тому мало що може бути дійсно несподіваним для мене
163	З власного досвіду я знаю, як не піддатися на підбурювання людей, які щиро ненавидять злочинця, прагнуть помсти
164	Я переконаний, що суспільство вимогливе до військовослужбовців, бо вірить у них, вірить у їхні сили, чесність, відповідальність, здатність до самопожертви
165	На мою думку, треба триматися тих людей, які можуть стати у нагоді під час вирішення власних проблем
166	Мені складно самостійно визначити, з якого моменту мої дії перестають бути відповідними ситуації, що змінюється, потребують коректив
167	Виконуючи обов'язки військовослужбовця, навчаєшся дійсно бути справедливим, безпристрасним у своїх діях і рішеннях

Кінець таблиці 1

№ пор.	Твердження
168	Мої минулі успіхи дозволяють мені бути впевненим у сьогоднішні, вони забезпечили моє майбутнє
169	Мені допомагає переконання, що все в житті можна подолати, пережити
170	Мені здається, що безхатки своїм способом життя самі наражають себе на жорстоке ставлення
171	Думаю, що я можу розраховувати на допомогу своїх товаришів по службі
172	Для мене важливим є не осоромити тих, з ким я служу, не стати для них причиною неприємностей
173	На моє переконання, військовослужбовець має бути здатним чітко виконувати команди, а не розмірковувати над їхнім сенсом
174	Я дуже прив'язуюся до людей, навіть коли моя вірність не виправдана
175	Я високо ціную свою здатність бути постійно зосередженим на актуальній ситуації
176	Думки про можливу загибель змусили мене визначитися із пріоритетами та пришвидшили темп досягнення важливого для мене як у кар'єрі, так і в особистому житті
177	Я впевнений, що під час виконання поставленого завдання кожен товариш по службі може розраховувати на мою допомогу, навіть якщо між нами склалися неприємні стосунки
178	Моє грошове забезпечення дає можливість організувати відпочинок таким чином, щоб я і моя родина отримували бажані враження
179	Інколи я відкладаю на потім те, що мав зробити сьогодні
180	Буває, що я кажу неправду

Бланк методики

№ пор.	Твердження, які описують ставлення до професійної діяльності	Цілком погоджуюся	Погоджуюся в основному	Більшою мірою згоден, ніж не згоден	Більшою мірою не згоден, ніж згоден	Не погоджуюся в основному	Цілком не погоджуюся
1	Для мене важливо бути активним членом українського суспільства, допомагати вирішувати його проблеми						
2	Я впевнений, що моя професійна діяльність забезпечує порядок у Державі як основу безпеки громадян						
...	...						
180	Буває, що я кажу неправду						

Першим кроком під час підрахунку та інтерпретації результатів за методикою є визначення ширості відповідей обстежуваного (див. табл. 2). Після цього здійснюється визначення суми балів за кожною шкалою у блоках з урахуванням прямого чи зворотного порядку (див. табл. 2, 3).

Відповідно до ключа отримана відповідь переводиться у бали у прямому (позначка в ключі «+») чи зворотному порядку (позначка в ключі «-») (див. табл. 3).

Таблиця 2 – Ключі до тверджень методики «Оцінювання професійної мотивації військовослужбовців»

Назва блоку	Номер та назва шкали	Номер твердження
Перший блок «Альтруїстична спрямованість в/сл»	1.1 «Мотивація державного служіння»	1(+), 31(+), 61(-), 91(-), 121(-), 151(+)
	1.2 «Просоціальна мотивація»	22(+), 52(+), 82(+), 112(+), 142(+), 172(+)
	1.3 «Орієнтація на задоволення власних потреб»	15(+), 45(+), 75(+), 105(+), 135(+), 165(+)
	1.4 «Дефіцитарність мотивації»	8(+), 38(+), 68(+), 98(+), 128(+), 158(+)
Другий блок «Професійна спрямованість в/сл»	2.1 «Усвідомлене ставлення до цілей і сенсу професії в/сл НГУ»	2(+), 32(+), 62(+), 92(+), 122(+), 152(+)
	2.2 «Орієнтація на виконання окремих професійних дій»	23(+), 53(+), 83(+), 113(+), 143(+), 173(+)
	2.3 «Виділення алгоритмів професійних дій, спрощення, структурування професійної діяльності»	16(+), 46(+), 76(-), 106(-), 136(+), 166(-)
	2.4 «Креативність у професійних діях, прагнення нового, розвиток професії»	9(-), 39(-), 69(+), 99(+), 129(-), 159(+)
Третій блок «Самоефективність в/сл»	3.1 «Автономна мотивація»	3(+), 33(+), 63(+), 93(+), 123(+), 153(+)
	3.2 «Залежність»	24(+), 54(+), 84(+), 114(+), 144(+), 174(+)
	3.3 «Інтеріоризація професійних цінностей та ідентифікація з професійною групою»	17(+), 47(+), 77(-), 107(-), 137(+), 167(+)
	3.4 «Нормативна урегульованість професійної діяльності»	10(+), 40(+), 70(+), 100(+), 130(+), 160(+)
Четвертий блок «Локалізація сенсу життя та сил, енергетичних ресурсів у в/сл»	4.1 «Орієнтація на майбутнє»	4(+), 34(+), 64(-), 94(-), 124(+), 154(-)
	4.2 «Орієнтація на теперішнє»	25(+), 55(-), 85(-), 115(-), 145(+), 175(+)
	4.3 «Орієнтація на минуле»	18(+), 48(-), 78(+), 108(-), 138(-), 168(+)
	4.4 «Заперечення активності»	11(+), 41(-), 71(+), 101(-), 131(+), 161(-)
П'ятий блок «Усвідомлене ставлення до небезпеки»	5.1 «Прагнення до безпеки»	5(+), 35(+), 65(-), 95(-), 125(-), 155(+)
	5.2 «Усвідомлення власної смертності»	26(+), 56(-), 86(-), 116(-), 146(+), 176(+)
	5.3 «Стійкість до дії стрес-факторів, що не загрожують загибелі»	19(+), 49(-), 79(-), 109(-), 139(+), 169(+)
	5.4 «Толерантність до невизначеності»	12(+), 42(+), 72(-), 102(-), 132(-), 162(+)
Шостий блок «Прагнення до професійного спілкування у в/сл»	6.1 «Ставлення до командира»	6(+), 36(+), 66(-), 96(-), 126(-), 156(+)
	6.2 «Ставлення до товаришів по службі, здатність підтримувати професійні стосунки»	27(+), 57(-), 87(-), 117(-), 147(+), 177(+)
	6.3 «Ставлення до громадян–споживачів послуг»	20(-), 50(-), 80(-), 110(-), 140(-), 170(-)
	6.4 «Ставлення до правопорушників»	13(-), 43(-), 73(-), 103(-), 133(-), 163(+)
Сьомий блок «Задоволеність в/сл професійною діяльністю»	7.1 «Задоволеність змістом праці»	7(+), 37(-), 67(-), 97(-), 127(+), 157(+)
	7.2 «Задоволеність матеріальним утриманням»	28(-), 58(+), 88(-), 118(-), 148(+), 178(+)
	7.3 «Задоволеність соціальною взаємодією у процесі служби»	21(+), 51(+), 81(-), 111(-), 141(-), 171(+)
	7.4 «Задоволеність соціальним статусом в/сл»	14(+), 44(-), 74(+), 104(-), 134(-), 164(+)
Шкала щирості		29(+), 30(+), 59(+), 60(+), 89(+), 90(+), 119(+), 120(+), 149(+), 150(+), 179(+), 180(+)

Примітка. В/сл – військовослужбовець.

Таблиця 3 – Переведення відповіді у бали

Порядок переведення відповіді у бали	Цілком погоджуюся	Погоджуюся у головному	Більшою мірою згоден, ніж не згоден	Більшою мірою не згоден, ніж згоден	Не погоджуюся в основному	Цілком не погоджуюся
Прямий порядок (позначка в ключі «+»)	5	4	3	2	1	0
Зворотний порядок (позначка в ключі «-»)	0	1	2	3	4	5

Далі визначається загальний показник за кожним окремим блоком.

Так, сумарний показник за першим блоком, який було позначено як «Рівень відповідності альтруїстичної спрямованості військовослужбовця професійній діяльності», обчислюється таким чином:

$$\Sigma_{AC} = 2 * Ш_{1.1} + 1,5 * Ш_{1.2} + 0,5 * Ш_{1.3} - 0,5 * Ш_{1.4},$$

де $Ш_{1.1}$ – сума балів за шкалою 1.1; $Ш_{1.2}$ – сума балів за шкалою 1.2; $Ш_{1.3}$ – сума балів за шкалою 1.3; $Ш_{1.4}$ – сума балів за шкалою 1.4; Σ_{AC} – загальний показник за першим блоком.

Сумарний показник другого блоку «Рівень відповідності професійної спрямованості військовослужбовця професійній діяльності» визначається так:

$$\Sigma_{PC} = 2 * Ш_{2.1} - 0,5 * Ш_{2.2} + 1 * Ш_{2.3} + 1,5 * Ш_{2.4},$$

де $Ш_{2.1}$ – сума балів за шкалою 2.1; $Ш_{2.2}$ – сума балів за шкалою 2.2; $Ш_{2.3}$ – сума балів за шкалою 2.3; $Ш_{2.4}$ – сума балів за шкалою 2.4; Σ_{PC} – загальний показник за другим блоком.

Сумарний показник для третього блоку «Рівень відповідності сформованої самодетермінації військовослужбовця професійній діяльності» можна знайти за формулою

$$\Sigma_{CD} = 2 * Ш_{3.1} - 0,5 * Ш_{3.2} + 1 * Ш_{3.3} + 1 * Ш_{3.4},$$

де $Ш_{3.1}$ – сума балів за шкалою 3.1; $Ш_{3.2}$ – сума балів за шкалою 3.2; $Ш_{3.3}$ – сума балів за шкалою 3.3; $Ш_{3.4}$ – сума балів за шкалою 3.4; Σ_{CD} – загальний показник за третім блоком.

Сумарний показник для четвертого блоку «Рівень відповідності енергетичного потенціалу військовослужбовця професійній діяльності» обчислюється за виразом

$$\Sigma_{EP} = 1,5 * Ш_{4.1} + 1 * Ш_{4.2} + 0,5 * Ш_{4.3} - 2 * Ш_{4.4},$$

де $Ш_{4.1}$ – сума балів за шкалою 4.1; $Ш_{4.2}$ – сума балів за шкалою 4.2; $Ш_{4.3}$ – сума балів за шкалою 4.3; $Ш_{4.4}$ – сума балів за шкалою 4.4; Σ_{EP} – загальний показник за четвертим блоком.

Сумарний показник для п'ятого блоку «Рівень відповідності ставлення до небезпеки і складностей військовослужбовця професійній діяльності» розраховується за формулою

$$\Sigma_{CH} = 1 * Ш_{5.1} + 1 * Ш_{5.2} + 2 * Ш_{5.3} + 1 * Ш_{5.4},$$

де $Ш_{5.1}$ – сума балів за шкалою 5.1; $Ш_{5.2}$ – сума балів за шкалою 5.2; $Ш_{5.3}$ – сума балів за шкалою 5.3; $Ш_{5.4}$ – сума балів за шкалою 5.4; Σ_{CH} – загальний показник за п'ятим блоком.

Сумарний показник для шостого блоку «Рівень відповідності мотивів професійної комунікації військовослужбовця професійній діяльності» визначається таким чином

$$\Sigma_{PK} = 1 * Ш_{6.1} + 1,5 * Ш_{6.2} + 0,5 * Ш_{6.3} + 1 * Ш_{6.4},$$

де $Ш_{6.1}$ – сума балів за шкалою 6.1; $Ш_{6.2}$ – сума балів за шкалою 6.2; $Ш_{6.3}$ – сума балів за шкалою 6.3; $Ш_{6.4}$ – сума балів за шкалою 6.4; Σ_{PK} – загальний показник за шостим блоком.

Сумарний показник для сьомого блоку «Рівень задоволеності військовослужбовця професійною діяльністю» можна знайти за виразом

$$\Sigma_{P3} = 1 * Ш_{7.1} + 0,5 * Ш_{7.2} + 1 * Ш_{7.3} + 0,5 * Ш_{7.4},$$

де $Ш_{7.1}$ – сума балів за шкалою 7.1; $Ш_{7.2}$ – сума балів за шкалою 7.2; $Ш_{7.3}$ – сума балів за шкалою 7.3; $Ш_{7.4}$ – сума балів за шкалою 7.4; Σ_{P3} – загальний показник за сьомим блоком.

Для розрахованих таким чином сумарних балів за блоками показник α -Кронбаха склав 0,934.

Наостанок аналізується «Загальний показник професійної вмотивованості військовослужбовця»:

$$\Sigma_{PM} = 1,5 * \Sigma_{AC} + 2 * \Sigma_{PC} + 1,5 * \Sigma_{CD} + 1 * \Sigma_{EP} + 1,5 * \Sigma_{CH} + 0,5 * \Sigma_{PK} + 0,5 * \Sigma_{P3}.$$

Визначені норми за методикою (рівні показників за методикою та їх порівняння з діапазоном показників високоефективної групи) відображені в табл. 4.

Інтерпретація результатів за методикою наведена в колективній монографії «Особливості мотиваційно-вольової сфери військовослужбовців Національної гвардії України» [14].

Для вступників до вищих військових навчальних закладів та кандидатів на військову службу за контрактом, які не мають досвіду військової служби, рекомендовано використовувати скорочений варіант психодіагностичної методики, яка містить 84 твердження [15].

Таблиця 4 – Нормування даних за розроблюваною методикою

Шкали	Рівень показників			Діапазон значень високоефективної групи
	низькі	середні	високі	
Шкала ширості	0–20	21–39	40–60	21–37
1.1 «Мотивація державного служіння»	0–15	16–25	26–30	18–26
1.2 «Просоціальна мотивація»	0–20	21–26	27–30	24–30
1.3 «Орієнтація на задоволення власних потреб»	0–11	12–21	22–30	13–22
1.4 «Дефіцитарність мотивації»	0–5	6–16	17–30	5–14
2.1 «Усвідомлене ставлення до цілей і сенсу професії в/сл НГУ»	0–18	19–26	27–30	23–29
2.2 «Орієнтація на виконання окремих професійних дій»	0–13	14–25	26–30	14–26
2.3 «Виділення алгоритмів професійних дій, спрощення, структурування професійної діяльності»	0–17	18–26	27–30	21–28
2.4 «Креативність у професійних діях, прагнення нового, розвиток професії»	0–14	15–23	24–30	17–25
3.1 «Автономна мотивація»	0–20	21–26	27–30	25–29
3.2 «Залежність»	0–6	7–16	17–30	4–14
3.3 «Інтеріоризація професійних цінностей та ідентифікація з професійною групою»	0–15	16–26	27–30	21–27
3.4 «Нормативна урегульованість професійної діяльності»	0–17	18–26	27–30	22–29
4.1 «Орієнтація на майбутнє»	0–18	19–27	28–30	25–30
4.2 «Орієнтація на теперішнє»	0–18	19–26	27–30	22–27
4.3 «Орієнтація на минуле»	0–16	17–26	27–30	20–27
4.4 «Заперечення активності»	0–3	4–11	12–30	2–8
5.1 «Прагнення до безпеки»	0–17	18–25	26–30	21–26
5.2 «Усвідомлення власної смертності»	0–15	16–24	25–30	18–25
5.3 «Стійкість до дії стрес-факторів, що не загрожують загибелі»	0–16	17–26	27–30	20–27
5.4 «Толерантність до невизначеності»	0–14	15–23	24–30	16–24
6.1 «Ставлення до командира»	0–17	18–26	27–30	21–27
6.2 «Ставлення до товаришів по службі, здатність підтримувати професійні стосунки»	0–16	17–27	28–30	22–28
6.3 «Ставлення до громадян–“споживачів послуг”»	0–11	12–23	24–30	13–24
6.4 «Ставлення до правопорушників»	0–10	11–21	22–30	11–22
7.1 «Задоволеність змістом праці»	0–19	20–27	28–30	26–29
7.2 «Задоволеність матеріальним утриманням»	0–6	7–19	20–30	5–20
7.3 «Задоволеність соціальною взаємодією у процесі служби»	0–20	21–27	28–30	26–30
7.4 «Задоволеність соціальним статусом в/сл»	0–14	15–25	26–30	19–26
Перший блок Σ_{AC}	0–68	69–93	94–120	79–98
Другий блок Σ_{PC}	0–73	74–102	103–135	88–109
Третій блок Σ_{CD}	0–71	72–102	103–120	91–107
Четвертий блок Σ_{EP}	0–36	37–73	74–90	59–76
П'ятий блок Σ_{CH}	0–87	88–118	119–150	104–121
Шостий блок Σ_{PK}	0–65	66–93	94–120	77–96
Сьомий блок Σ_{P3}	0–54	55–77	78–90	67–79
Загальний показник за методикою	0–607	608–812	813–1050	745–841

Висновки

Орієнтуючись на зміст, структуру, типологію мотиваційно-вольової сфери та її зв'язок з ефективністю службово-бойової діяльності військовослужбовців, у розробленій методиці «Оцінювання професійної мотивації військовослужбовців» запропоновано 7 змістовних блоків по 4 шкали в кожному.

Текст опитувальника містить 180 тверджень (прямих та зворотних), передбачено 6 варіантів відповіді (від 0 до 5 балів). Підрахунок балів здійснюється за кожною шкалою, блоком та за методикою у цілому. Для підрахунків узагальнених балів (за блоком та методикою у цілому) введено вагові коефіцієнти відповідно до значущості показника у структурі професійної мотивації.

Розроблена методика має задовільні психометричні показники, є внутрішньо погодженою, здатною диференціювати вибірку військовослужбовців за статусом, стажем, досвідом участі в бойових діях. Дослідження із визначення конструктивної валідності методики виявило, що показники за методикою «Оцінювання професійної мотивації військовослужбовців» мають прямі кореляційні зв'язки із мотивацією вибору професії правоохоронця і особистісною зрілістю та ресурсні із психологічною готовністю до ризику. Для контролю соціальної бажаності відповіді необхідно використовувати шкалу ширості, яка має обчислюватися першою.

Встановлено, що показники за методикою відповідають закону Yerkes-Dodson (низькі показники свідчать про недостатність спонукання для ефективної діяльності, а високі – про надмірне мотиваційне навантаження, яке може дезорганізувати діяльність).

Перспективою подальшої наукової роботи є розроблення діагностичного інструментарію дослідження професійної мотивації фахівця екстремального виду діяльності.

Перелік джерел посилання

1. Мотивація професійної діяльності військовослужбовців Національної гвардії України / І. І. Приходько та ін. Харків : НА НГУ, 2022. 475 с.

2. Раудис Ш., Юстицкіс В. Закон Йеркса-Додсона: зв'язок між стимулюванням і успішністю навчання. *Вопросы психологии*. 2008. № 3. С. 119–126.

3. Почечалін І. М. Формування професійної культури офіцерів-прикордонників в умовах службової діяльності: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2011. 161 с.

4. Лозінська Н. С. Особливості мотивації до професійної діяльності військовослужбовців миротворчих підрозділів. *Вісник Національного університету оборони України*. 2012. Вип. 5 (30). С. 227–231.

5. Сірій А. В. Щодо проблеми вдосконалення діагностики визначення типів і рівнів мотивації військовопрофесійної діяльності військовослужбовців за контрактом у Збройних Силах України та їх психологічний аналіз. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2010. Вип. 4. С. 27–35.

6. Психологія професійного самовизначення особистості / М. С. Корольчук та ін. Київ : Київський нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 280 с.

7. Content, Hierarchy, Intensity of Motives and their Possibility to be Implemented in Servicemen with Various Levels of Effectiveness of Service Activity / О. Kolesnichenko et al. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2021. Vol. 12(4). 374–410.

8. Юр'єва Н. В., Пасічник В. І. Мотиваційні ресурси стресостійкості військовослужбовців підрозділів Національної гвардії України з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних. Харків : НА НГУ, 2019. 200 с.

9. Чабанюк Н. І. Співвідношення понять «Позитивна мотивація» і «Негативна мотивація» професійної діяльності особистості. *Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні та Польщі*: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., м. Житомир, 29 жовт. 2009 р. Житомир, 2009. С. 159–161.

10. Соколов В. О. Професійна мотивація працівників ОВС: вивчення та корекція : наук.-практ. посіб. Харків : Університет внутрішніх справ, 1999. 98 с.

11. Лиман А. А. Психологічні особливості мотивації військовослужбовців Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2021. № 2 (77). С. 81–88.

12. Юр'єва Н. В. Особливості мотивації військовослужбовців до проходження військової служби: систематизація досліджень. *Честь і закон*. 2021. № 4 (75). С. 96–105.

13. Приходько І. І., Юр'єва Н. В. Особливості смисложиттєвих орієнтацій у

військовослужбовців НГУ з різним бойовим досвідом, що впливають на мотивацію професійного вибору. *Честь і закон*. 2021. № 4 (79). С.128–137.

14. Особливості мотиваційно-вольової сфери військовослужбовців Національної гвардії України : монографія / Н. В. Юр'єва та ін. Харків : НА НГУ, 2022. 585 с.

15. Мацегора Я. В., Колесніченко О. С. Визначення провідних мотивів, які впливають на ефективність військовослужбовців Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2021. № 3 (78). С.118–127.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2022 р.

UDC 159.9.073

Ya. Matsegora, I. Prikhodko, O. Kolesnychenko, N. Yurieva, A. Lyman

CONTENT AND STRUCTURE OF PSYCHODIAGNOSTIC METHODS «ASSESSMENT OF PROFESSIONAL MOTIVATION OF A MILITARY SERVANT»

Before the start of hostilities, the National Guard of Ukraine was fully focused on law enforcement, but with the full-scale Russian invasion of the entire border and from Belarus to Ukraine, it became clear that the existing system of assessing the motivation of candidates for the National Guard of Ukraine requires the definition of adequate motivation for professional activity, selection or development of new psychodiagnostic techniques.

Focusing on the content, structure, and typology of the motivational-volitional sphere and its connection with the effectiveness of military service, the results of the developed methodology «Assessment of motivation of professional activity of servicemen» are presented.

The text of the questionnaire contains 180 questions (direct and reverse), and there are 6 answer options (from 0 to 5 points). Scores are calculated for each scale, block, and method as a whole. For the calculation of generalized scores (according to the block and the method as a whole) weights were introduced according to the importance of the indicator in the structure of professional motivation.

The developed method has satisfactory psychometric indicators, is internally consistent, and is able to differentiate the sample of servicemen by status, experience, and experience of participation in hostilities. A study to determine the constructive validity of the methodology showed that the indicators of the method «Assessment of professional motivation of servicemen» have direct correlations with the motivation to choose a law enforcement profession and personal maturity and resources with psychological readiness for risk. To control the social desirability of the answers, it is necessary to use the scale of sincerity, which should be calculated first.

Keywords: *serviceman, service-combat activity, motivation, psychological features, the National Guard of Ukraine, psychodiagnostic technique.*

Мацегора Яніна Володимирівна – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ Національної академії Національної гвардії України

<https://orcid.org/0000-0001-6103-1466>

Приходько Ігор Іванович – доктор психологічних наук, професор, начальник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ Національної академії Національної гвардії України

<https://orcid.org/0000-0002-4484-9781>

Колесніченко Олександр Сергійович – доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, начальник науково-дослідної лабораторії науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0001-6406-1935>

Юр'єва Наталія Вікторівна – кандидат психологічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-1543-3744>

Лиман Анастасія Андріївна – науковий співробітник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0001-5484-3378>